

Το μαύρο βιβλίο

ΟΡΧΑΝ ΠΑΜΟΥΚ

Το μαύρο βιβλίο

Μετάφραση
ΣΤΕΛΛΑ ΒΡΕΤΟΥ-ΣΟΦΙΑΝΙΔΟΥ

ΩΚΕΑΝΙΔΑ

Στην Αϊλίν

Σύμφωνα με όσα διηγείται, σαν πραγματικά γεγονότα, ο Ιμπν Αραμπή, ένας φίλος του, όταν άγιασε κι οδηγήθηκε από τις ψυχές στους ουρανούς, έφτασε κάποτε στο όρος Καφ, που περιβάλλει τον κόσμο, και παρατήρησε πως το βουνό περιβαλλόταν από ένα φίδι. Σήμερα είναι γνωστό πως δεν υπάρχει ούτε βουνό ούτε φίδι που περιβάλλει το βουνό.

Τίτλος πρωτοτύπου:
Orhan Pamuk, *Kara kitap*

1η έκδοση: Οκτώβριος 1997

Μετάφραση από τα τούρκικα: Στέλλα Βρετού-Σοφιανίδου
Επιμέλεια: Διονυσία Μπιτζιλέκη
Τυπογραφική διόρθωση: Μαρία Κουντουρόγιαννη

© 1990, Orhan Pamuk / Can Yayinlari Ltd Şti.

© 1994, για την ελληνική γλώσσα:

Εκδόσεις Ωκεανίδα
Δερβενίων 38, 106 81 Αθήνα, τηλ. 210.38.27.341
www.oceanida.gr
e-mail: info@oceanida.gr

Ηλεκτρονική στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: Εκδόσεις Ωκεανίδα

ISBN 960-410-061-0

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΤΑΝ Ο ΓΚΑΛΙΠ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΤΗ ΡΟΥΓΙΑ

Μη βάζετε επικεφαλίδες, γιατί σκοτώνουν το μυστήριο του κειμένου!

ΑΝΤΛΙ

Αφού θα πεθάνει, σκότωσε λοιπόν κι εσύ το μυστήριο, σκότωσε τον ψευτοπροφήτη που πουλάει μυστήριο!

ΜΠΑΧΤΙ

Η Ρουγιά κοιμόταν μπρούμυτα στο γλυκό και χλιαρό σκοτάδι του κρεβατιού, που το σκέπαζε από τη ράχη μέχρι την άλλη του άκρη, με τις λακκούβες του, τις σκιερές πεδιάδες του και τους γαλάζιους τρυφερούς λόφους του, το γαλάζιο καρό πάπλωμα. Απέξω ακούγονταν οι πρώτοι θόρυβοι του χειμωνιάτικου πρωινού: Αυτοκίνητα και παλιά λεωφορεία που περνούσαν σε αραιά διαστήματα, τα χάλκινα δοχεία του σαλεπιτζή, που είχε συνεταιριστεί με τον τυροπιτά, και μια άφηγε μια σήκωνε τα δοχεία του από το πεζοδρόμιο, η σφυρίχτρα του επιστάτη με τη μαγκούρα στη στάση των πειρατικών ντολμούς.

Στο δωμάτιο ήταν διάχυτο ένα μολυβί χειμωνιάτικο χρώμα, που οι μπλε κουρτίνες το έκαναν να φαίνεται ακόμα πιο χλομό. Μέσα στη νωθρότητα του ύπνου του, ο Γκαλίπ κοίταξε το κεφάλι της γυναίκας του κάτω από το γαλάζιο πάπλωμα: το σαγόνι της

Ρουγιά ήταν βυθισμένο στο πουπουλένιο μαξιλάρι. Η καμπύλη στο μέτωπό της είχε κάτι εξωπραγματικό, που προκαλούσε περιέργεια και μαζί φόβο για τα υπέροχα πράγματα που περνούσαν εκείνη την ώρα από το μυαλό της. «Η μνήμη», είχε γράψει σ' ένα άρθρο του ο Τζελάλ, «είναι ένας κήπος». «Ο κήπος της Ρουγιά, ο κήπος της Ρουγιά...» είχε σκεφτεί τότε ο Γκαλίπ, «μη σκέφτεσαι, μη σκέφτεσαι, θα ζηλέψεις...» Αλλά ο Γκαλίπ κοίταξε το μέτωπο της γυναίκας του και σκέφτηκε.

Θα ήθελε τώρα να τριγυρούσε κάτω από τις ιτιές, τις ακακίες, τις αναρριχώμενες τριανταφυλλιές και τον ήλιο του κήπου με τις σφαλιχτές πόρτες, που ανήκε στη βυθισμένη στη θαλπωρή του ύπνου Ρουγιά. Θα ένιωθε ντροπή για το φόβο που θα του προξενούσαν τα πρόσωπα που θα συναντούσε εκεί: Μπα, κι εσύ εδώ, καλημέρα! Θα έλεγε κοιτάζοντας με ενδιαφέρον και πόνο τόσο τις ανούσιες αναμνήσεις που ήξερε και περίμενε, όσο και τις σκιές των αντρών που δεν περίμενε: Με συγχωρείς, αδελφέ, πότε συναντηθήκατε; Ή, πότε γνωριστήκατε με τη γυναίκα μου; Πριν από τρία χρόνια στο σπίτι σας, στις σελίδες ενός ξένου περιοδικού μόδας που είχε αγοράσει από το μαγαζί του Αλαντίν, στο γυμνάσιο που πηγαίνατε μαζί, στην είσοδο του κινηματογράφου που κρατιόσασταν χέρι χέρι... Όχι, ίσως να μην υπήρχε τόσος κόσμος στη μνήμη της Ρουγιά, ούτε να ήταν τόσο ανελέητη, ίσως, στη μοναδική ηλιόλουστη γωνιά του σκοτεινού κήπου της μνήμης της, η Ρουγιά κι ο Γκαλίπ να είχαν βγει μια βόλτα με τη βάρκα. Έξι μήνες μετά την άφιξη της οικογένειας της Ρουγιά στην Πόλη, οι δυο μαζί, ο Γκαλίπ και η Ρουγιά αρρώστησαν με μαγουλάδες. Εκείνη την εποχή, άλλοτε η μητέρα του Γκαλίπ, άλλοτε η όμορφη μητέρα της Ρουγιά, η θεία Σουζάν, κι άλλοτε κι οι δυο μαζί, πιάνοντας τον Γκαλίπ και τη Ρουγιά από το χέρι, τους πήγαιναν με τα λεωφορεία, που τραντάζονταν πάνω στους λιθόστρωτους δρόμους, στο Μπεμπέκ ή στα Θεραπειά για βαρκάδα. Εκείνα τα χρόνια διάσημα ήταν τα μικρόβια κι όχι τα φάρμακα: οι γυναίκες πίστευαν πως ο καθαρός αέρας του Βοσπόρου έκανε καλό στις μαγουλάδες των παιδιών. Τα πρωινά η θάλασσα ήταν ήρεμη, η βάρκα άσπρη, κι ο βαρκάρης πάντα ίδιος και πάντα φιλικός. Οι μητέρες και οι θείες κάθονταν πάντα στην πρόμνη, η Ρουγιά και ο Γκαλίπ στη

μύτη της βάρκας πλάι πλάι, κρυμμένοι πίσω από τη ράχη του βαρκάρη που ανεβοκατέβαινε. Τα πόδια τους με τους λεπτούς αστραγάλους, που τόσο έμοιαζαν του ενός με του άλλου, κρέμονταν από τη βάρκα κι από κάτω κυλούσε αργά αργά η θάλασσα – φύκια, λεκέδες με τα χρώματα της ίριδας, μικρά και μισοδιάφανα βότσαλα, ευανάγνωστα κομμάτια εφημερίδων, όπου τα παιδιά έψαχναν να δουν μήπως υπήρχε το άρθρο του Τζελάλ.

Ο Γκαλίπ είδε για πρώτη φορά τη Ρουγιά, έξι μήνες πριν αρρωστήσουν με μαγουλάδες, καθισμένος σ' ένα σκαμνάκι πάνω στο τραπέζι του φαγητού, ενώ ο κουρέας του έκοβε τα μαλλιά. Εκείνη την εποχή ο ψηλός με μουστάκι τύπου Ντάγκλας κουρέας ερχόταν πέντε μέρες την εβδομάδα στο σπίτι και ξύριζε τον παππού. Ήταν η εποχή που οι ουρές για τον καφέ μάκραιναν μπροστά στο μαγαζί του Αράπη και του Αλαντίν, οι νάυλον κάλτσες πουλιούνταν από τους μαυραγορίτες, στην Πόλη πλήθαιναν οι Σεβρολέτ μοντέλο '56, ο Γκαλίπ είχε αρχίσει το δημοτικό και διάβαζε με προσοχή τα υπογραμμένα με το ψευδώνυμο Σελίμ Κατσαμάζ άρθρα του Τζελάλ στη δεύτερη σελίδα της εφημερίδας Μιλλιέτ, αλλά δεν ήταν η εποχή που ο Γκαλίπ μάθαινε ανάγνωση και γραφή, γιατί ανάγνωση και γραφή του είχε μάθει η γιαγιά του, από την πλευρά του πατέρα του. Κάθονταν σε μια γωνιά στο τραπέζι του φαγητού και η γιαγιά, με τη βραχνή φωνή της, του μάθαινε το μεγαλύτερο μυστήριο, πώς το ένα γράμμα ενώνεται με το άλλο, και ξεφυσούσε τον καπνό του τσιγάρου της μάρκας Μπάφρα, που ποτέ δεν έλειπε από την άκρη των χειλιών της, ενώ τα μάτια του εγγονού της υγραίνονταν από τον καπνό και το ασυνήθιστα μεγάλο άλογο στο αλφαβητάρι έπαιρνε γαλάζιο χρώμα και ζωντάνευε. Το μεγάλο άλογο, που από κάτω ήταν γραμμένη η λέξη *ά λ ο γ ο*, ήταν μεγαλύτερο από τα κοκαλιάρικα άλογα που έσερναν τα κάρτα του κουτσού νερούλα και του κλέφτη παλιατζή. Εκείνη την εποχή ο Γκαλίπ σκεφτόταν να περιχύσει την εικόνα του γερού αλόγου στο αλφαβητάρι μ' ένα μαγικό φάρμακο και να το ζωντάνευε, επιθυμία που θεώρησε ανόητη αργότερα, όταν, επειδή δεν του επιτρέψανε ν' αρχίσει από τη δεύτερη τάξη το δημοτικό, μάθαινε άλλη μια φορά στο σχολείο ανάγνωση και γραφή με το ίδιο αλφαβητάρι με το άλογο.

Αν στο μεταγενέστερο εκείνο στάδιο ο παππούς μπορούσε να φέρει απέξω, από το δρόμο, όπως είχε υποσχεθεί, το φυλαγμένο μέσα στο ροδί μπουκαλάκι μαγικό φάρμακο, τότε ο Γκαλίπ θα προτιμούσε να το χύσει πάνω στα τεύχη του περιοδικού *Illustration* με τα ζέπελιν, τα κανόνια και τους λασπωμένους νεκρούς του Πρώτου Παγκόσμιου πολέμου, στις καρτ-ποστάλ του θείου Μελίχ από το Παρίσι και τη Φεζ, στην εικόνα που ο Βασίφ είχε κόψει από την εφημερίδα *Ντουινά* με τον ουραγοτάγκο που τάζε το μωρό του και στα πρόσωπα των παράξενων ανθρώπων που ο Τζελάλ είχε κόψει από τις εφημερίδες. Αλλά ο παππούς δεν έβγαινε πια στο δρόμο, ούτε για να πάει μέχρι το κουρείο, έμενε όλη μέρα στο σπίτι. Ωστόσο ντυνόταν όπως τότε που έβγαινε στο δρόμο και πήγαινε στο μαγαζί: τις Κυριακές φορούσε ένα παλιό εγγλέζικο σακάκι με φαρδιά πέτα, μολυβί όπως τα γένια του που μάκραιναν, ένα παντελόνι που του έπεφτε μεγάλο, μανικετόκουμπα και, όπως έλεγε ο μπαμπάς, μια στενή υπαλληλική γκραβάτα. Η μαμά δεν έλεγε «γκραβάτα», έλεγε γραβάτα: επειδή παλιά η οικογένεια της μαμάς ήταν πιο πλούσια. Μετά η μαμά και ο μπαμπάς μιλούσαν για τον παππού, όπως θα μιλούσαν για τα παλιά ξύλινα σπίτια με τα ξεφτισμένα χρώματα, που μέρα με τη μέρα έβλεπαν να γκρεμίζονται ένα ένα. Κι αν λίγο αργότερα ξεχνούσαν τον παππού κι άρχιζαν να ξεφωνίζουν ο ένας στον άλλο, τότε γυρνούσαν στον Γκαλίπ: «Άντε, πήγαινε πάνω να παίξεις». «Ν' ανέβω με το ασανσέρ;» «Να μην μπει μόνος του στο ασανσέρ!» «Μην μπαίνεις μόνος σου στο ασανσέρ!» «Να παίζω με τον Βασίφ;» «Όχι, θυμώνει!»

Στην πραγματικότητα ο Βασίφ δεν θύμωνε. Ήταν κωφάλαλος, όμως καταλάβαινε πως δεν τον κορόιδευα όταν σερνόμωνα στο πάτωμα, αλλά έπαιζα «το μυστικό πέρασμα» και πως όταν περνούσα κάτω από τα κρεβάτια κι έφτανα στην άκρη της σπηλιάς, σωστός στρατιώτης που προχωρούσε με σιωπή γάτας από το υπόγειο πέρασμα που είχε σκάψει προς τα χαρακώματα του εχθρού, ήταν σαν να έφτανα στον πάτο του «σκοτεινού» της πολυκατοικίας, πράγμα που οι άλλοι, εκτός από τη Ρουγιά που ήρθε αργότερα, δεν το ήξεραν. Καμιά φορά μαζί με τον Βασίφ κοιτάζαμε πολλή ώρα έξω από το παράθυρο, το πέρασμα του τραμ. Το ένα

παράθυρο στο τσιμεντένιο μπαλκόνι της τσιμεντένιας πολυκατοικίας έβλεπε στο τζαμί, που ήταν η μια άκρη του κόσμου, και το άλλο στο λύκειο κοριτσιών, που ήταν η άλλη άκρη του κόσμου· στη μέση το αστυνομικό τμήμα, η μεγάλη καστανιά, η γωνιά του δρόμου και το μαγαζί του Αλαντίν που έσφυζε από δουλειά. Τρόμαζα και δεν ήξερα τι να κάνω, όταν ο Βασίφ, ενώ κοιτάζαμε αυτούς που μπαινοβγαίνανε στο μαγαζί και δείχναμε ο ένας στον άλλο τ' αυτοκίνητα που περνούσαν, ξαφνικά αναστατωνόταν κι έβγαζε έναν τρομακτικό υπόκωφο γρυλισμό, σαν να πάλευε με τον διάβολο στον ύπνο του. Τότε, λίγο πίσω μας, ο παππούς από την πολυθρόνα του, που το ένα πόδι της ήταν κοντό, εκεί που καθότανε ακούγοντας ραδιόφωνο και καπνίζοντας, σαν δυο αντικριστά φουγάρα, παρέα με τη γιαγιά, έλεγε στη γιαγιά, που δεν τον άκουγε, «ο Βασίφ πάλι τρόμαξε τον Γκαλίπ», και περισσότερο από συνήθεια παρά από ενδιαφέρον ρωτούσε: «Γιά να δούμε, πόσα αυτοκίνητα μετρήσατε;» Αλλά ποτέ δεν άκουγαν τη λεπτομερειακή αναφορά που του έδινε σχετικά με τον αριθμό των Ντοτζ, των Πάκαρντ, των Ντε Σότο και των καινούργιων Σεβρολέτ.

Ο παππούς και η γιαγιά, όση ώρα άκουγαν τουρκική και ευρωπαϊκή μουσική, ειδήσεις, διαφημίσεις τραπεζών, κολόνιας και του εθνικού λαχείου από το ραδιόφωνο, που ήταν από το πρωί μέχρι το βράδυ ανοιχτό και πάνω του κοιμόταν αμέριμνα ένας σκύλος μπιμπελό με φουντωτό τρίχωμα, που δεν έμοιαζε στους τούρκικους σκύλους, μιλούσαν συνέχεια. Τις περισσότερες φορές διαμαρτύρονταν για τα τσιγάρα που κρατούσαν στα χέρια τους, με τον τρόπο που θα μιλούσαν για έναν πονόδοντο, που τον είχαν συνηθίσει επειδή δεν σταματούσε ποτέ, έριχναν το φταιξιμο ο ένας στον άλλο επειδή ακόμα δεν είχαν καταφέρει να το κόψουν, και όταν ο ένας από τους δυο άρχιζε να βήχει σαν να πνιγόταν, ο άλλος, πρώτα νικητής και χαρούμενος, μετά ανήσυχος κι οργισμένος, δήλωνε πως το δίκιο ήταν με το μέρος του! Αλλά σε λίγη ώρα ένας από τους δυο εκνευριζόταν για καλά: «Παράτα με, για όνομα του Θεού, ένα τσιγάρο μου έχει μείνει όλο κι όλο!». Και μετά πρόσθετε αυτό που είχε διαβάσει στην εφημερίδα: «Κάνει λέει καλό στα νεύρα!» Ίσως τότε σώπαιναν για λίγο, αλλά αυτές οι σιωπές, που άφηναν τους χτύπους του ρολογιού του τοίχου στο

διάδρομο ν' ακούγονται, δεν κρατούσαν πολύ. Μιλούσαν, όταν θρόιζαν οι εφημερίδες που ξανάπιαναν στα χέρια τους, και τ' απογεύματα, όταν έπαιζαν μπεζίκι, κι όταν οι ένοικοι της πολυκατοικίας έρχονταν για το βραδινό φαγητό και για ν' ακούσουν όλοι μαζί ραδιόφωνο, κι όταν στην εφημερίδα διάβαζαν το άρθρο του Τζελάλ: «Αν του επιτρέπανε να βάζει κάτω από το άρθρο του την υπογραφή του», έλεγε ο παππούς, «ίσως μάζευε το μυαλό στο κεφάλι του». «Ολόκληρος άντρας», έλεγε κι αναστέναζε η γιαγιά, και έκανε την ερώτηση που πάντα έκανε, σαν να την έκανε για πρώτη φορά, με έκφραση αληθινής περιέργειας στο πρόσωπό της: «Γράφει τόσο άσκημα, επειδή δεν του επιτρέπουν να γράφει κάτω από το άρθρο το όνομά του, ή δεν του επιτρέπουν να βάζει κάτω από το άρθρο το όνομά του, επειδή γράφει τόσο άσκημα;» «Τουλάχιστο», έλεγε ο παππούς και πιανόταν από την παρηγοριά που πότε πότε πιανόταν ένας από τους δυο, «επειδή δεν του επιτρέπουν να βάζει το όνομά του από κάτω, λίγοι καταλαβαίνουν πως μας κάνει ρεζίλι». «Κανένας δεν το καταλαβαίνει», έλεγε τότε η γιαγιά, με ύφος που ο Γκαλίπ μπορούσε να καταλάβει πως δεν ήταν πολύ ειλικρινές. «Και ποιος λέει πως σ' αυτά τα άρθρα του γράφει για μας;» έλεγε τότε ο παππούς, σαν ηθοποιός δευτέρας κατηγορίας, που επαναλαμβάνει με βαρεμάρα και με αμυδρά διακρινόμενη προσποίηση την πρόταση που ώς τότε έχει εκατοντάδες φορές επαναλάβει, αναφερόμενος σ' ένα από εκείνα τα γραπτά, που αργότερα, τις μέρες που ο Τζελάλ έπαιρνε κάθε εβδομάδα εκατοντάδες γράμματα από τους αναγνώστες του, τα άλλαζε λίγο, κι αυτή τη φορά τα αναδημοσίευε με το δικό του εντυπωσιακό όνομα, επειδή, σύμφωνα με ορισμένους ισχυρισμούς, είχε στερέψει η δύναμη της φαντασίας του, σύμφωνα με ορισμένους ισχυρισμούς δεν έβρισκε χρόνο από τις γυναίκες και την πολιτική, και σύμφωνα με ορισμένους ισχυρισμούς εξαιτίας μιας απλής τεμπελιάς κι αυτή τη φορά τα αναδημοσίευε με το δικό του εντυπωσιακό όνομα: «Μα ποιος, για όνομα του Θεού, δεν ξέρει πως στο άρθρο του για τις πολυκατοικίες μιλάει για τη δική μας πολυκατοικία!» Και η γιαγιά σώπαινε.

Εκείνη την εποχή ο παππούς μόλις είχε αρχίσει να μιλάει για το όνειρο που αργότερα θα έβλεπε πιο συχνά. Σαν τα παραμύθια,

που όλη μέρα επαναλάμβαναν ο ένας στον άλλο, το όνειρο του παππού, που το έλεγε με μάτια αστραφτερά, κάπου κάπου ήταν γαλάζιο· επειδή, λέει, μια γαλάζια βροχή έπεφτε στο όνειρό του ασταμάτητα, τα γένια και τα μαλλιά του μεγαλώνανε συνέχεια. Η γιαγιά, αφού άκουγε υπομονετικά το παραμύθι του ονείρου, «Ο κουρέας έρχεται όπου να 'ναι», έλεγε, μόνο που ο παππούς δεν χαιρόταν, όταν γινόταν κουβέντα για τον κουρέα. «Μιλάει πολύ, ρωτάει πολλά!» Μετά την κουβέντα για το γαλάζιο όνειρο και τον κουρέα, ο Γκαλίπ τον είχε ακούσει να λέει με ανάσα που γινόταν ολοένα πιο αδύναμη: «Σε άλλο μέρος, μια άλλη έπρεπε να χτίσουμε. Γρουσουζικια βγήκε αυτή η πολυκατοικία».

Πολύ αργότερα, αφού είχαν φύγει από την πολυκατοικία Σεχρικάλπ (Καρδιά της Πόλης), πούλησαν ένα ένα τα διαμερίσματά της, και στο κτίριο εγκαταστάθηκαν, ακριβώς όπως και στα γύρω κτίρια, μικρές βιοτεχνίες έτοιμων ρούχων, γυναικολόγοι που έκαναν παράνομα εκτρώσεις και γραφεία ασφαλιστών, ο Γκαλίπ, κάθε φορά που περνούσε μπροστά από το κατάστημα του Αλαντίν και κοίταζε την άσκημη και σκοτεινή πρόσοψη της πολυκατοικίας, αναρωτιόταν γιατί ο παππούς να είχε πει εκείνη την κουβέντα. Ο Γκαλίπ διαισθανόταν από τότε, επειδή ήξερε πως του παππού δεν του άρεσε ούτε το θέμα ούτε η ερώτηση (και πότε, κύριε, γυρίζει ο μεγάλος σας γιος από την Αφρική;), που ο κουρέας μάλλον από συνήθεια παρά από περιέργεια έκανε για τον θείο Μελίχ, ο οποίος έκανε χρόνια να γυρίσει στην πόλη και στην πολυκατοικία πρώτα από την Ευρώπη και την Αφρική, κι έπειτα από τη Σμύρνη, ο Γκαλίπ λοιπόν διαισθανόταν ότι η γρουσουζιά, που ο παππούς είχε στο μυαλό του, είχε σχέση με την αναχώρηση στο εξωτερικό του μεγαλύτερου και πιο ιδιόρρυθμου γιου του, του Μελίχ, που έφυγε εγκαταλείποντας την πρώτη του γυναίκα και τον γιο του, και με τη μετέπειτα επιστροφή του με την καινούργια του γυναίκα και την κόρη του (τη Ρουγιά).

Όταν άρχισαν να χτίζουν την πολυκατοικία, ο θείος Μελίχ, που τότε δεν είχε ακόμα πατήσει στα τριάντα του, ήταν, λέει, ακόμα εδώ και, όπως ο Τζελάλ διηγιόταν στον Γκαλίπ ύστερα από χρόνια, έβγαινε τα βραδάκια από το γραφείο του, όπου περισσότερο καβγάδιζε και ζωγράφιζε με μολύβι καράβια κι ερημικά

νησιά, παρά δικηγορούσε, κι ερχόταν στην οικοδομή για να συναντηθεί με τ' αδέρφια του και τον πατέρα του, που έρχονταν από το «Λευκό Φαρμακείο» στο Καράκιοϊ και στο κατάστημα ζαχαρωτών στο Σιρκετζί (το οποίο είχαν πρώτα μετατρέψει σε ζαχαροπλαστείο κι αργότερα σε εστιατόριο, επειδή σαν ζαχαροπλαστείο δεν θα μπορούσε ν' ανταγωνιστεί το κατάστημα και τα λουκούμια του γλυκατζή Χατζί Μπεκίρ, αλλά ξέρανε πως στα ράφια του θα μπορούσαν να πουληθούν γυάλες με μαρμελάδα κυδώνι, σύκο και βύσσινο της γιαγιάς), έβγαζε το σακάκι και τη γραβάτα του, ανασκουμπωνόταν και ξεκινούσε τη δουλειά για να εκνευρίζει τους εργάτες, που χαλάρωναν όσο πλησίαζε η ώρα να σχολάσουν. Εκείνη περίπου την εποχή ο θείος Μελίχ είχε αρχίσει να λέει πως κάποιος έπρεπε να πάει στη Γαλλία και στη Γερμανία, για να μάθει τον ευρωπαϊκό τρόπο παραγωγής ζαχαρωτών, να παραγγείλει το χρυσόχαρτο για τα μαρόν-γκλασέ, να ξεκινήσει, σε συνεργασία με τους Γάλλους, ένα εργαστήριο παραγωγής χρωματιστού αφροσάπουνου, ν' αγοράσει σε καλή τιμή μηχανές από εργοστάσια, που εκείνη την εποχή στην Ευρώπη και στην Αμερική πτώχευαν το ένα μετά το άλλο σαν να είχε πέσει επιδημία, και ένα πιάνο με ουρά για τη θεία Χαλέ, και για να πάει τον κουφό Βασίφ σ' έναν καλό γιατρό ειδικευμένο σε παθήσεις αυτιών και εγκεφάλου. Δυο χρόνια μετά, όταν ο θείος Μελίχ και ο Βασίφ έφτασαν στη Μασσαλία μ' ένα ρουμάνικο καράβι (το Τριστάνα, του οποίου τη φωτογραφία, που μύριζε ανθόνερο, είχε αργότερα δει ο Γκαλίπ μέσα σ' ένα από τα κουτιά της γιαγιάς, και οκτώ χρόνια μετά είχε διαβάσει στα αποκόμματα των εφημερίδων του Τζελάλ ότι είχε βουλιάξει προσκρούοντας σε μια αδέσποτη νάρκη στη Μαύρη Θάλασσα), η πολυκατοικία είχε τελειώσει, αλλά δεν είχαν ακόμα μπει μέσα. Ένα χρόνο μετά, όταν ο Βασίφ γύρισε μόνος του με το τραίνο στο Σιρκετζί, ήταν ακόμα κουφός και άλαλος «βέβαια» (αυτή την τελευταία λέξη, όταν ανοιγόταν αυτή η συζήτηση, χρησιμοποιούσε η θεία Χαλέ μ' έναν τονισμό που χρόνια δεν μπορούσε ο Γκαλίπ να αιτιολογήσει και ν' ανακαλύψει το μυστικό του), αλλά στην αγκαλιά του, λέει, κρατούσε σφιχτά σφιχτά ένα ενυδρείο, γεμάτο γιαπωνέζικα ψάρια, που πενήντα χρόνια αργότερα θα εξακολουθούσαν να του

κρατάνε συντροφιά με τα μεγάλα-μεγάλα-μεγάλα-μεγάλα εγγόνια τους, και που στις αρχές δεν μπορούσε ο Βασίφ να ξεκολλήσει από δίπλα του, κι άλλοτε το κοίταζε θαρρείς θα κοβόταν η ανάσα του από την αγωνία, κι άλλοτε θλιμμένος, ενώ δάκρυα κυλούσαν από τα μάτια του. Εκείνη την εποχή ο Τζελάλ με τη μητέρα του έμεναν στον τρίτο όροφο, που αργότερα, λέει, πουλήθηκε σ' έναν Αρμένι, αλλά μετά μετακόμισαν και εγκαταστάθηκαν στο δώμα, που για ένα διάστημα χρησιμοποιόταν σαν αποθήκη και μετά μετατράπηκε σε μικρό διαμέρισμα, επειδή έπρεπε να σταλούν λεφτά στον θείο Μελίχ, για να μπορέσει να συνεχίσει τις εμπορικές ερευνητικές περιοδείες του στους δρόμους του Παρισιού. Ήταν τότε που τα γράμματα του θείου Μελίχ από το Παρίσι, με τις συνταγές για πάστες και ζαχαρωτά, τύπους χημικούς για σαπούνια και κολόνιες, εικόνες με χορεύτριες και ηθοποιούς που έτρωγαν και χρησιμοποιούσαν αυτά τα πράγματα, και τα πακέτα με τις οδοντόπαστες με γεύση μέντας, τα ζαχαρωτά από κάστανο, τα δείγματα σοκολάτας με λικέρ, τα πυροσβεστικά αυτοκινητάκια και τα ναυτικά καπέλα είχαν αρχίσει ν' αραιώνουν, τότε που η μητέρα του υπολόγιζε να πάρει τον Τζελάλ και να γυρίσει στο σπίτι του παππού του. Για να πάρει την απόφαση να φύγει μαζί με τον Τζελάλ από την πολυκατοικία και να γυρίσει στο ξύλινο σπίτι του πατέρα της, μικροϋπάλληλου στη διεύθυνση των βακουφιών, και της μητέρας της στο Ακσαράι, έπρεπε να ξεσπάσει ο Παγκόσμιος πόλεμος και στη συνέχεια να φτάσει μια καρτ-ποστάλ του θείου Μελίχ από το Μπενγκάζι με την εικόνα ενός περιέργου τζαμιού κι ενός αεροπλάνου. Εκτός από αυτή την καφέ και άσπρη καρτ-ποστάλ, που από πίσω έγραφε πως οι δρόμοι επιστροφής στην πατρίδα ήταν ναρκοθετημένοι, ο θείος Μελίχ είχε στείλει κι άλλες ασπρόμαυρες καρτ-ποστάλ από τη Φεζ, όπου είχε πάει πολύ μετά τον πόλεμο. Έτσι η γιαγιά και ο παπούς, από μια χρωματισμένη με το χέρι καρτ-ποστάλ, που απεικόνιζε ένα αποικιακό ξενοδοχείο, στο οποίο μάλιστα είχε αργότερα γυριστεί μια αμερικάνικη ταινία, όπου οι έμποροι όπλων και οι κατάσκοποι ερωτεύονταν τις ίδιες γυναίκες του μπαρ, έμαθαν πως ο θείος Μελίχ είχε παντρευτεί και στο Μαρόκο μια νεαρή Τουρκάλα που γνώρισε στο Μαρακές, πως η νύφη κρατούσε από

τη γενιά του προφήτη Μωάμεθ, ήταν δηλαδή μια «Σεϊντέ», και πως ήταν πολύ όμορφη. (Πολύ αργότερα, αργότερα κι από την εποχή που αναγνώριζε τα κράτη από τις σημαίες τους βλέποντάς τους ν' ανεμίζουν στα μπαλκόνια του δεύτερου ορόφου του ξενοδοχείου, ο Γκαλίπ, όταν για άλλη μια φορά κοίταζε την καρτ-ποστάλ, εφαρμόζοντας τον τρόπο σκέψης που χρησιμοποιούσε ο Τζελάλ στα παραμύθια του «Οι ληστές του Μπέγιογλου», αποφάσισε πως ένα από αυτά τα δωμάτια του ξενοδοχείου, που είχε τα χρώματα τούρτας με κρέμα, ήταν το μέρος όπου είχε πέσει ο πρώτος σπόρος της Ρουγιά.) Όσο για την καρτ-ποστάλ από τη Σμύρνη, έξι μήνες μετά την άλλη, με κανένα τρόπο δεν πίστεψαν ότι την είχε ταχυδρομήσει ο θεός Μελίχ, γιατί σκέφτονταν, μπα, δεν πρόκειται να ξαναγυρίσει στην Τουρκία, αφού κυκλοφορούσαν κουτσομπολιά, που λίγο πολύ έλεγαν πως είχαν ακολουθήσει μαζί με τη δεύτερη γυναίκα του μια χριστιανική αποστολή που πήγαινε στην Κένυα, κι εκεί, σε μια κοιλάδα όπου τα λιοντάρια κυνηγούσαν τρικέρατα ελάφια, είχαν χτίσει μια εκκλησία για μια θρησκεία που ένωσε την Ημισέληνο με το Σταυρό. Άσε που μια είδηση από έναν ενδιαφερόμενο, που ήξερε τους συγγενείς της νύφης στη Σμύρνη, έλεγε, ούτε λίγο ούτε πολύ, πως ο θεός Μελίχ, μετά τις ύποπτες επιχειρήσεις του στη διάρκεια του πολέμου στη Βόρεια Αφρική (εμπόριο όπλων, ρουσφέτια σε κάποιο βασιλιά κ.λπ.), είχε γίνει εκατομμυριούχος, πως επειδή δεν άντεχε τα καπρίτσια της πανέμορφης γυναίκας του, θα πήγαιναν κι οι δυο μαζί στο Χόλλυγουντ για να την κάνει διάσημη και πως οι φωτογραφίες της νύφης εμφανίζονταν από τώρα στα αραβο-φραντσέζικα περιοδικά κ.λπ. Αντίθετα, ο θεός Μελίχ στην καρτ-ποστάλ του, που εβδομάδες περιφερόταν στην πολυκατοικία από όροφο σε όροφο, γρατσουνιζόταν και βασανιζόταν με τις άκρες των νυχιών εδώ κι εκεί, όπως συμβαίνει με τα λεφτά για να διαπιστωθεί η γνησιότητα όταν υπάρχει υποψία για την πλαστότητά τους, έγραφε πως δεν άντεχε στη νοσταλγία της πατρίδας, είχε πέσει στο κρεβάτι γι' αυτό το λόγο κι είχαν αποφασίσει να γυρίσουν στην Τουρκία. «Τώρα», έγραφε, ήταν καλά, κι είχε αναλάβει με σύγχρονη οικονομική αντίληψη τις δουλειές του πεθερού του, ο οποίος εμπορευόταν σύκα και καπνά στη Σμύρνη. Άλλη μια

κάρτα, που ο θεός Μελίχ είχε ταχυδρομήσει ύστερα από λίγο καιρό, με γράμματα πιο μπερδεμένα κι από τα νέγρικα μαλλιά, και η οποία, ίσως εξαιτίας των μεριδίων της κληρονομιάς, που αργότερα οδήγησαν όλη την οικογένεια σ' ένα σιωπηλό πόλεμο, είχε ερμηνευτεί διαφορετικά από τον κάθε όροφο, έγραφε, όπως αργότερα είχε διαβάσει ο Γκαλίπ, με μια γλώσσα που δεν ήταν ωστόσο ιδιαίτερα σύνθετη, πως ο θεός Μελίχ ήθελε να γυρίσει σύντομα στην Ιστανμπούλ, κι επίσης πως είχε αποκτήσει κορίτσι, αλλά δεν είχε ακόμα αποφασίσει το όνομά του.

Ο Γκαλίπ διάβασε για πρώτη φορά το όνομα της Ρουγιά σε μια από τις καρτ-ποστάλ που η γιαγιά στερέωνε στην άκρη του καθρέφτη του μπουφέ, όπου έβαζαν τα σερβίτσια του λικέρ. Δεν του είχε κάνει καμιά εντύπωση που η λέξη «ρουγιά» σήμαινε όνειρο. Ωστόσο αργότερα, όταν άρχισαν ν' αντιλαμβάνονται τις δεύτερες σημασίες των ονομάτων, είχαν διαπιστώσει με έκπληξη στο λεξικό οθωμανικών τουρκικών ότι («γκαλίπ») σήμαινε νικητής και («τζελάλ») οργή. Αντίθετα, ήταν τόσο συνηθισμένο το όνομα «Ρουγιά», που σήμαινε όνειρο, ώστε δεν του είχε κάνει καμιά έκπληξη. Αυτό που ήταν ασυνήθιστο ήταν ο τρόπος με τον οποίο οι νηπιακές και παιδικές φωτογραφίες της Ρουγιά είχαν τοποθετηθεί ανάμεσα στις εικόνες από εκκλησίες, γεφύρια, θάλασσες, πύργους, καράβια, τζαμιά, ερήμους, πυραμίδες, ξενοδοχεία, κήπους και ζώα, που σχημάτιζαν μια δεύτερη, θαρρείς, κορνίζα γύρω από τον καθρέφτη και καμιά φορά εξόργιζαν τον παππού. Εκείνη την εποχή ο Γκαλίπ ενδιαφερόταν περισσότερο για την τρομακτική και νυσταγμένη σπηλιά, που σχημάτιζε η κουνουπιέρα σκεπάζοντας τη Ρουγιά καθώς κοιμόταν κι σ' έκανε να ονειρεύεσαι, καθώς και για τη «Σεϊντέ» θεία Σουζάν, η οποία κοίταζε θλιμμένη το φακό, ενώ παραμέριζε με το χέρι της την ασπρόμαυρη σπηλιά κι έδειχνε την κόρη της, που κοιμόταν μέσα, παρά για τη Ρουγιά, την κόρη του θείου του («κουζέν») ήταν η καινούργια λέξη), που είχε, όπως λέγανε, την ίδια ηλικία μαζί του. Ωστόσο, αργότερα κατάλαβε πως αυτό που βύθιζε, τόσο τους άντρες της πολυκατοικίας όσο και τις γυναίκες, σε μια αφηρημένη σιωπή, όταν οι φωτογραφίες της Ρουγιά γυρίζανε από χέρι σε χέρι, ήταν εκείνο που λέγανε ομορφιά. Αυτό που συζητιόταν περισσό-

τερο εκείνη την εποχή ήταν τότε ο θεός Μελίχ και η οικογένειά του θα έρχονταν στην Ιστανμπούλ και σε ποιον όροφο θα έμεναν. Γιατί όταν η ξαναπαντρεμένη μ' ένα δικηγόρο μητέρα του Τζελάλ πέθανε σε νεαρή ηλικία από μια αρρώστια, που κάθε γιατρός την είχε ονομάσει διαφορετικά, ο Τζελάλ, μην μπορώντας πια να καταφύγει στο αραχνιασμένο σπίτι στο Ακσαράι κι επειδή η γιαγιά του επέμενε, είχε γυρίσει πάλι στην πολυκατοικία κι είχε εγκατασταθεί στο διαμερισμάκι στο δώμα. Αργότερα ο Τζελάλ παρακολούθησε, για την εφημερίδα στην οποία αρθρογραφούσε με ψευδώνυμο, αγώνες ποδοσφαιρικούς και προσπαθούσε ν' αποκαλύψει στημένα παιχνίδια, διηγιότανε, διανθίζοντας τα κείμενά του, τα μυστηριώδη και αριστοτεχνικά εγκλήματα των ψευτοπαλικαράδων των μπαρ, των νυχτερινών κέντρων και των μπορδέλων στα παρασόκακα του Μπέγιογλου, έφτιαχνε σταυρόλεξα με μαύρα τετράγωνα περισσότερα πάντα από τα λευκά, όταν χρειαζότανε αναλάμβανε να συνεχίσει το δημοσίευμα για τους παλαιστές, επειδή ο συγγραφέας του, μην μπορώντας να συνέλθει από την κρασοκατάνυξη, διέκοπτε τη συνέχειά του, κάπου κάπου έγραφε τις στήλες «Αποκαλύπτουμε την προσωπικότητά σας από το γραφικό σας Χαρακτήρα», «Ερμηνεύουμε τα Όνειρά σας», «Το πρόσωπό σας, η προσωπικότητά σας», «Το ζώδιό σας σήμερα» (στους συγγενείς και γνωστούς του και, σύμφωνα μ' έναν ισχυρισμό, στις αγαπητικές του, μέσα από αυτή τη στήλη είχε αρχίσει να στέλνει κωδικοποιημένα μηνύματα), «Τα απίστευτα», και στο χρόνο που του περίσσευε σχολίαζε τις αμερικάνικες ταινίες, που έβλεπε στους κινηματογράφους στους οποίους είχε «ελευθέρως», και λέγανε πως αν εξακολουθούσε να μένει στο διαμερισμάκι στο δώμα μόνος του, μ' εκείνο το βαθμό εργατικότητας και με τα λεφτά που κέρδιζε από τη δημοσιογραφία, θα μπορούσε ακόμα και να παντρευτεί. Αργότερα, ένα πρωί, τότε που είδε να στρώνεται το πολυκατοικισμένο λιθόστρωτο του τραμ με μια άχαρη άσφαλτο, ο Γκαλίπ είχε σκεφτεί πως η γρουσουζιά, που ανέφερε ο παππούς, ίσως είχε κάποια σχέση μ' αυτό το περίεργο στριμωξίδι στην πολυκατοικία, την έλλειψη χώρου, ή με κάτι ακαθόριστο και τρομακτικό που έμοιαζε μ' αυτά. Κι όταν ο θεός Μελίχ, για να δείξει, θαρρείς, ότι θύμωνε επειδή δεν έπαιρ-

ναν στα σοβαρά τις κάρτες που έστελνε, γύρισε ένα βράδυ στην Πόλη με την όμορφη γυναίκα του, την όμορφη κόρη του, τις βαλίτσες και τα μπαούλα του, εγκαταστάθηκε, όπως ήταν πολύ φυσικό, στο διαμέρισμα όπου ζούσε ο Τζελάλ στο δώμα.

Εκείνο το ανοιξιάτικο πρωινό που ο Γκαλίπ είχε αργήσει να πάει στο σχολείο, είχε δει και στον ύπνο του πως είχε αργήσει να πάει σχολείο. Βρισκόταν, λέει, μαζί μ' ένα κορίτσι με γαλάζια μαλλιά, που δεν καταλάβαινε ποια ήταν, σ' ένα λεωφορείο που απομακρυνόταν από το σχολείο, όπου θα διαβάζονταν οι τελευταίες σελίδες του αλφαβητάριου. Όταν ξύπνησε, κατάλαβε πως δεν είχε αργήσει μόνο εκείνος για το σχολείο, αλλά κι ο πατέρας του είχε αργήσει για τη δουλειά του. Στο τραπέζι του πρωινού, που το έλουζε ήλιος μιας ώρας εκείνη τη μέρα, και που το τραπέζομάντιλό του θύμιζε σκακιέρα με γαλάζια και λευκά τετράγωνα, η μαμά και ο μπαμπάς συζητούσαν γι' αυτούς που είχαν εγκατασταθεί στο διαμέρισμα στο δώμα, όπως θα συζητούσαν για τα ποντίκια που είχαν κάνει κατάληψη στο φωταγωγό ή για τα φαντάσματα και τα τζίνια της υπηρέτριας Εσμά χανούμ. Ο Γκαλίπ δεν ήθελε να σκέφτεται ποιοι ήταν αυτοί στο δώμα, όπως δεν ήθελε να σκέφτεται και την αιτία που τον είχε κάνει να καθυστερήσει για το σχολείο και το ότι ντρεπόταν να πάει επειδή ακριβώς είχε καθυστερήσει. Ανέβηκε στον όροφο της γιαγιάς και του παππού, όπου όλα επαναλαμβάνονταν πάντα, αλλά ακόμα κι ο κουρέας, ενώ ξύριζε τον παππού, που δεν φαινόταν και πολύ ευτυχισμένος, ρωτούσε γι' αυτούς στο δώμα. Οι στερεωμένες στην κορνίζα του καθρέφτη καρτ-ποστάλ είχαν διαλυθεί, εδώ κι εκεί υπήρχαν ξένα και περίεργα αντικείμενα κι ένιωθε μια καινούργια μυρωδιά, της οποίας αργότερα θα γινόταν θεριακλής. Ξαφνικά αισθάνθηκε κάτι σαν λιγοθυμιά, ξύπνησαν μέσα του ένας φόβος, μια νοσταλγία: Πώς να ήταν άραγε οι μισοχρωματισμένες χώρες που έβλεπε στις καρτ-ποστάλ; Πώς να ήταν η όμορφη θεία που έβλεπε στις φωτογραφίες; Θα ήθελε να μεγαλώσει και να γίνει άντρας! Όταν είπε ότι ήθελε να του κουρέψουν τα μαλλιά, η γιαγιά του χάρηκε πολύ, αλλά ο κουρέας, όπως οι περισσότεροι πολυλογάδες, δεν έδειξε καμία κατανόηση: δεν κάθισε τον Γκαλίπ στην πολυθρόνα του παππού, αλλά στο σκαμνάκι

που έβαλε πάνω στο τραπέζι του φαγητού. Επιπλέον, η γαλάζια ποδιά, που πήρε από τον παππού και του φόρεσε, ήταν πολύ μεγάλη, και σαν να μην έφτανε που του έσφιγγε το λαιμό θαρρείς και θα τον έπνιγε, απλωνόταν και μέχρι κάτω από τα γόνατά του σαν να ήτανε κοριτσίστικη φούστα.

Πολύ αργότερα, πολύ αργότερα και από το γάμο τους, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Γκαλίπ δεκαεπτά χρόνια, δεκαεπτά μήνες και δεκαεπτά μέρες μετά από εκείνη την πρώτη συνάντησή τους, κάποια πρωινά που εκείνος κοίταζε το βυθισμένο στο μαξιλάρι κεφάλι της γυναίκας του, σκεφτόταν πως το γαλάζιο του παπλώματος που σκέπαζε τη Ρουγιά του προκαλούσε την ίδια ανησυχία με το γαλάζιο της ποδιάς που ο κουρέας είχε βγάλει από τον παππού και είχε φορέσει στον Γκαλίπ, αλλά δεν είχε πει τίποτα στη γυναίκα του γι' αυτό το θέμα, ίσως επειδή ήξερε πως η Ρουγιά δεν θ' άλλαζε κάλυμμα στο πάπλωμα για κάτι τόσο αόριστο.

Ο Γκαλίπ σκέφτηκε πως θα είχαν ρίξει την εφημερίδα κάτω από την πόρτα και με κινήσεις, που είχαν μάθει πια να είναι ανάλαφρες σαν πούπουλο, σηκώθηκε από το κρεβάτι, μόνο που τα πόδια του δεν τον οδήγησαν στην πόρτα αλλά στην τουαλέτα και μετά στην κουζίνα. Το τσαγερό δεν ήταν στην κουζίνα και στο καθιστικό κατάφερε να βρει μόνο το μικρό τσαγερό. Για να είναι η χάλκινη σταχτοθήκη γεμάτη αποτσιγάρα μέχρι πάνω, σήμαινε πως η Ρουγιά είχε μείνει άγρυπνη μέχρι το πρωί διαβάζοντας, ή και μη διαβάζοντας, κάποιο καινούργιο αστυνομικό μυθιστόρημα. Βρήκε το τσαγερό στην τουαλέτα: Επειδή η πίεση του νερού δεν ήταν αρκετή, αντί να ζεσταίνουν το νερό με το τρομακτικό εργαλείο που λεγόταν «σωφμαίν», το ζεσταίνουν με το μεγάλο τσαγερό, που δεύτερό του δεν είχαν ακόμα αποκτήσει. Πριν κάνουν έρωτα, καμιά φορά, σαν τον παππού και τη γιαγιά, σαν τον μπαμπά και τη μαμά, φρόνιμα φρόνιμα κι ανυπόμονα, ζεσταίνουν νερό.

Αλλά η γιαγιά, η οποία, σ' έναν από τους καβγάδες που άρχιζαν με το «κόψε το αυτό το τσιγάρο», είχε κατηγορηθεί για αχαριστία, είχε πει στον παππού πως ούτε μια φορά δεν είχε σηκωθεί από το κρεβάτι μετά από αυτόν. Ο Βασίφ παρακολούθουσε. Ο Γκαλίπ άκουγε, προσπαθούσε να καταλάβει τι ήθελε να πει η

γιαγιά. Αργότερα, ο Τζελάλ είχε γράψει κάτι γι' αυτό το θέμα, αλλά όχι με τη σημασία που του είχε δώσει η γιαγιά: «Στα χωριά συνηθίζεται οι γυναίκες όχι μόνο να μην αφήνουν ν' ανατέλλει ο ήλιος πάνω τους, αλλά να ξυπνάνε μέσα στη μαύρη νύχτα και να σηκώνονται από το κρεβάτι πριν από τους άντρες», είχε γράψει. Και η γιαγιά, αφού διάβασε το τέλος του κειμένου, που αποκάλυπτε στους αναγνώστες μέχρι και τις πρωινές συνήθειες του παππού και τις δικές της (τις στάχτες του τσιγάρου πάνω στο πάπλωμα, τη μασέλα στο ίδιο ποτήρι με την οδοντόβουρτσα, τις ματιές που από συνήθεια έψαχναν γρήγορα γρήγορα τις αγγελίες θανάτου), «Ωστε είμαστε χωριάτες!» είχε πει. Κι ο παππούς, «Αν του δίναμε να τρώει φακές για πρωινό, θα μάθαινε τι σημαίνει να είσαι χωριάτης!» είχε απαντήσει.

Ο Γκαλίπ ξέπλυνε τα φλιτζάνια, έφαξε καθαρά μαχαιροπίρουνα και πιάτα, έβγαλε από το ψυγείο, που μύριζε παστουρμά, τη φέτα και τις ελιές, που θύμιζαν πλαστικά φαγητά, ξυρίστηκε με το νερό που είχε ζεστάνει στο τσαγερό, σκέφτηκε να κάνει κάποιον θόρυβο για να ξυπνήσει τη Ρουγιά, αλλά ο θόρυβος δεν έγινε. Ήπια το μισοβρασμένο τσάι του, έφαγε στο τραπέζι μπαγιατίτικες φέτες φωμί με ελιές και ρίγανη, διάβασε μερικές νυσταγμένες λέξεις της εφημερίδας, που είχε μαζέψει κάτω από την πόρτα, την είχε απλώσει δίπλα στο πιάτο του κι ακόμα μύριζε μελάνι, κι άρχισε να σκέφτεται άλλα: το βράδυ θα μπορούσαν να πάνε στου Τζελάλ ή στον κινηματογράφο Κονάκ. Έριξε μια ματιά στο άρθρο του Τζελάλ κι αποφάσισε να το διαβάσει το βράδυ, όταν θα γύριζαν από το σινεμά, αλλά επειδή τα μάτια του επέμεναν να διαβάσουν, διάβασε μια πρόταση, άφησε ανοιχτή την εφημερίδα πάνω στο τραπέζι, σηκώθηκε, φόρεσε το παλτό του, θα έβγαινε, άλλαξε γνώμη, πήγε μέσα. Με τα χέρια στις τσέπες του παλτού του, τις γεμάτες καπνό, κέρματα και χρησιμοποιημένα εισιτήρια, κοίταζε για λίγο τη γυναίκα του προσεκτικά, με σεβασμό, σιωπηλά. Γύρισε την πλάτη και βγήκε από το σπίτι τραβώντας μαλακά την πόρτα πίσω του.

Οι φρεσκοσφυγαρισμένες σκάλες μύριζαν βρεμένη σκόνη και βρώμα. Έξω ο καιρός ήταν κρύος και λασπερός, τον σκοτεινιάζαν οι καπνοί από το κάρβουνο και το μαζούτ από τις καπνο-

δόχους του Νισάντας. Ξεφυσώντας στο κρύο το συννεφάκι του ατμού που έβγαινε από το στόμα του, και περπατώντας ανάμεσα στους σωρούς από χυμένα στο δρόμο σκουπίδια έφτασε στη μακριά ουρά των ντολμούς.

Στο απέναντι πεζοδρόμιο ένας γέρος με σακάκι αντί για παλτό και με το γιακά του σακακιού σηκωμένο, είχε ξεχωρίσει τις κρεατόπιτες από τις τυρόπιτες κι αγόραζε τυρόπιτα. Ο Γκαλίπ πετάχτηκε ξαφνικά από την ουρά, έστριψε στη γωνία, πλήρωσε τον εφημερίδα, που είχε στήσει τον πάγκο του μέσα σε μια πόρτα, δίπλωσε τη *Μιλλιέτ* που αγόρασε και την έχωσε κάτω από το μπράτσο του. Είχε ακούσει μια φορά τον Τζελάλ, που μιμόταν με φωνή κοροϊδευτική μια μεσήλικη γυναίκα αναγνώστριά του: «Αχ, Τζελάλ μπέη, μας αρέσουν τόσο πολύ τα άρθρα σας, που καιμιά φορά αγοράζουμε κι εγώ και ο Μουχαρρέμ, επειδή βιαζόμαστε να σας διαβάσουμε, δυο *Μιλλιέτ* την ημέρα!» Ακούγοντας τη μίμησή του, είχαν γελάσει όλοι μαζί, ο Γκαλίπ, η Ρουγιά κι ο Τζελάλ. Πολύ αργότερα, αφού βράχηκε για τα καλά από μια βρομοβροχή που είχε αρχίσει να πέφτει αργά αργά, μπήκε σπρώχνοντας και κλωτσώντας σ' ένα ντολμούς, κατάλαβε πως δεν θα ξεκινούσε κάποια κουβεντούλα μέσα στο όχημα που μύριζε βρεμένο ύφασμα και τσιγάρα, και τότε, με κέφι και φροντίδα πραγματικού θεριακλή, ο Γκαλίπ δίπλωσε και μίχρυνε την εφημερίδα τόσο ώστε να διαβάζεται μόνο το άρθρο στη δεύτερη σελίδα, κοίταξε αφηρημένος για μια στιγμή έξω από το παράθυρο κι άρχισε να διαβάζει το καθημερινό άρθρο του Τζελάλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΤΑΝ ΣΤΕΡΕΨΟΥΝ ΤΑ ΝΕΡΑ ΤΟΥ ΒΟΣΠΟΡΟΥ

Τίποτα δεν μπορεί να ξαφνιάσει περισσότερο από την ίδια τη ζωή. Εκτός από το γράψιμο.

İMİİN ZEPXANI

Έχετε προσέξει ότι στερεύουν τα νερά του Βοσπόρου; Δεν νομίζω. Αυτές τις μέρες, που δολοφονούμε ο ένας τον άλλο με το κέφι και τη χαρά των παιδιών που χαίρονται μια γιορτή, ποιος από εμάς διαβάζει και μαθαίνει τι γίνεται στον κόσμο; Ακόμα και τους αρθρογράφους μας τους μισοδιαβάζουμε στις αποβάθρες των караβιών, ενώ δίνουμε αγκωνιές στους διπλανούς μας στα πλατύσκαλα των λεωφορείων, ενώ σκουντουφλάμε και πέφτουμε ο ένας στην αγκαλιά του άλλου στα καθίσματα των ντολμούς κι ενώ τα γράμματα τρεμοπαίζουν μπροστά στα μάτια μας. Εγώ το νέο το διάβασα σ' ένα γαλλικό γεωλογικό περιοδικό.

Η Μαύρη Θάλασσα, λέει, θερμαίνεται, η Μεσόγειος ψύχεται. Γι' αυτό από τις τεκτονικές διαταράξεις άρχισαν να εισβάλλουν τα νερά της θάλασσας στις αχανείς σπηλιές του βυθού και, αποτέλεσμα των ίδιων κινήσεων, άρχισαν να υψώνονται οι βυθοί των στενών του Γιβραλτάρ, του Ελλήσποντου και του Βοσπόρου. Ένας από τους τελευταίους βαρκάρηδες, σε μια κουβέντα που είχαμε στις ακτές του Βοσπόρου, μας είπε ότι η βάρκα του, στα νερά που άλλοτε έπρεπε να ρίχνει μια αλυσίδα μακριά σαν μιναρές

για να τη σιγουρέψει, τώρα βρίσκει ρηγά και μας ρώτησε: ο πρωθυπουργός μας δεν ασχολείται καθόλου μ' αυτό το θέμα;

Δεν ξέρω. Αυτό που ξέρω είναι τα αποτελέσματα, στο κοντινό μέλλον, αυτής της εξέλιξης, η οποία, όπως αποδειχεται, συνεχίζεται με ολοένα επιταχυνόμενο ρυθμό. Είναι ολοφάνερο ότι, ύστερα από σύντομο διάστημα, ο παράδεισος που τώρα αποκαλούμε «Βόσπορος», θα έχει μετατραπεί σε κατάμαυρο βούρκο, όπου τα ψοφίμια των σκεπασμένων με λάσπη παλιών πλοίων θα γυαλίζουν σαν φαντάσματα που δείχνουν τα λαμπερά τους δόντια. Και δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πως, στο τέλος ενός ζεστού καλοκαιριού, αυτός ο βούρκος θα στεγνώσει σε διάφορα σημεία και θα λασπώσει σαν κοίτη ταπεινού ρέματος που ποτίζει μια μικρή κωμόπολη, κι ακόμα πως στις πλαγιές του, που θα ποτίζονται από τους υπόνομους, που θα τρέχουν παφλάζοντας σαν καταρράκτες από χιλιάδες οχετούς, θα φυτρώσουν χορτάρια και θ' ανθίσουν μαργαρίτες. Σ' αυτή τη βαθιά και άγρια κοιλάδα, όπου ο Πύργος του Λέανδρου* θα υψώνεται πάνω σ' ένα βράχο σαν πραγματικός τρομακτικός πύργος, θ' αρχίσει μια καινούργια ζωή.

Μιλάω για τις καινούργιες γειτονιές που θ' αρχίσουν να δημιουργούνται μέσα στη λάσπη αυτής της τρύπας που παλιά λεγόταν «Βόσπορος», κάτω από τα βλέμματα των υπαλλήλων του δήμου, οι οποίοι, με κλήσεις στα χέρια, θα τρέχουν από τη μια γωνιά στην άλλη: στις παράγκες, τα μπαρ, τα καμπαρέ και τα κέντρα διασκέδασης, τα λούνα παρκ με τα αλογάκια, τις χαρτοπαικτικές λέσχες, τα τζαμιά, τους τεκέδες** των δερβίσηδων και τις φωλιές των μαρξιστικών ομάδων, τις παράνομες βιοτεχνίες πλαστικών, τις βιοτεχνίες νάυλον καλτσών... Μέσα σ' αυτή τη χαοτική αταξία θα διακρίνονται ψοφίμια από βυθισμένα καράβια των Ατμοπλοϊκών Γραμμών Χαγριγιέ, και χωράφια με καπάκια από μπουκάλια γκαζόζας και μέδουσες. Την τελευταία μέρα, όταν τα νερά θα έχουν τραβηχτεί μέσα σ' ένα λεπτό, ανάμεσα στα αμερικάνικα υπερωκεάνια και στους σκεπασμένους με φύκια

* Πύργος του Λέανδρου: νησίδα του Βοσπόρου, όπου υπάρχει φάρος. (Σ.τ.Μ.)

** Τεκές: στους Οθωμανούς, χώρος όπου γίνονταν οι τελετές των θρησκευτικών ταγμάτων. (Σ.τ.Μ.)

ιωνικούς κίονες θα υπάρχουν σκελετοί από Κέλτες και Λίγυρες, που με ανοιχτά στόματα θα παρακαλούν άγνωστους θεούς, κατάλοιπα χρόνων προϊστορικών. Μπορώ μάλιστα να φανταστώ ότι αυτός ο πολιτισμός, που θα υψώνεται ανάμεσα σε σκεπασμένους με μύδια βυζαντινούς θησαυρούς, σε τενεκεδένια κι ασημένια μαχαιροπίρουνα, σε χιλιόχρονα κρασοβάρελα και μπουκάλια γκαζόζας και σε ψοφίμια πολεμικών πλοίων με μυτερές πλώρες, θα παίρνει το πετρέλαιο που του χρειάζεται για ν' ανάβει τις αρχαίες εστίες και λάμπες του από ένα παλιό ευρωπαϊκό πετρελαιοφόρο, που ο έλικάς του θα έχει κολλήσει στο βούρκο. Εκείνο όμως για το οποίο θα πρέπει πραγματικά να είμαστε προετοιμασμένοι, είναι μια καινούργια επιδημία που θα ξεσπάσει μέσα σ' αυτό τον αναθεματισμένο λάκκο, που όλη η Κωνσταντινούπολη θα τον ποτίζει με τους πράσινους καταρράκτες των υπονόμων, ανάμεσα στα δηλητηριώδη αέρια που θα βγαίνουν κοχλάζοντας από τα προϊστορικά στρώματα της γης, τους βούρκους που θα ξεραίνονται, τα ψοφίμια από δελφίνια, καλκάνια και ξιφίες, και τους στρατούς ολόκληρους από ποντίκια, που θα έχουν ανακαλύψει τους καινούργιους παραδείσους τους. Το ξέρω και σας προειδοποιώ: οι συμφορές που θα πλήξουν εκείνη τη μέρα αυτή τη μολυσμένη περιοχή, που θα περιφραχτεί με ακάνθινο συρματοπλέγμα και θα θεωρηθεί απαγορευμένη, θα έχουν επιπτώσεις σε όλους μας.

Από τα μπαλκόνια, από όπου άλλοτε βλέπαμε το φεγγάρι που έκανε τα μεταξένια νερά του Βοσπόρου να λάμπουν σαν ασήμι, θα βλέπουμε πια τη λάμψη του γαλαζωπού καπνού, από τα σώματα των νεκρών που θα καίγονται, γιατί δεν θα μπορούν να θάβονται. Στα τραπέζια, όπου καθόμασταν και πίναμε τα ούζα μας μυρίζοντας τη μεθυστική δροσιά από τα δέντρα του Ιούδα και τα αγιοκλήματα που φύτρωναν στις ακτές του Βοσπόρου, θα γευόμαστε την ανάκατη με στάχτη μυρωδιά των σαπισμένων νεκρών που θα μας καίει τον οισοφάγο. Στις αποβάθρες, όπου στήνονται σειρά σειρά οι ψαράδες, δεν θ' ακούγονται πια τα κατευναστικά τραγούδια των ρευμάτων του Βοσπόρου και των πουλιών της άνοιξης, αλλά οι κραυγές εκείνων που από το φόβο του θανάτου θα μαλώνουν μεταξύ τους, κρατώντας στα χέρια διάφορα σπαθιά, μαχαιρία, σκουριασμένα γιαταγάνια, περιστροφά και τουφέκια, πε-

ταγμένα από τους κατόχους τους στη θάλασσα τον καιρό των γενικών ερευνών που κράτησαν χίλια χρόνια. Οι κάτοικοι των άλλοτε παραθαλάσσιων συνοικιών δεν θ' αφήνουν ορθάνοιχτα τα παράθυρα των λεωφορείων για να μυρίζουν τα φύκια, όταν τα βράδια, κουρασμένοι και ταλαιπωρημένοι, θα γυρίζουν στα σπίτια τους: Αντίθετα, στις χαραμάδες των παράθυρων των δημοτικών λεωφορείων, από τα οποία θα βλέπουν το τρομακτικό σκοτάδι που θ' απλώνεται κάτω και θα φωτίζεται με φωτιές, θα χώνουν κομμάτια από εφημερίδες και υφάσματα για να μην μπαίνει η μυρωδιά από τους σάπιους νεκρούς και τις λάσπες. Στα παραλιακά καφενεία, εκεί που τώρα μαζευόμαστε μαζί με τους πλανόδιους πωλητές μπαλονιών και χαλβαδόπιτας, τότε δεν θα βλέπουμε πια τους γιορτασμούς του στόλου, αλλά την κατακόκκινη σαν αίμα λάμψη από τις νάρκες που θα τινάζονται στον αέρα μαζί με τα παιδιά που θα τις πιάνουν από περιέργεια να δουν τι είναι. Οι αλήτες της παραλίας, που τώρα βγάζουν το ψωμί τους μαζεύοντας τα βυζαντινά νομίσματα και τα άδεια κουτιά από κονσέρβες που ξεβράζει στις αμμουδιές η φουρτουνιασμένη θάλασσα, τότε θα το βγάζουν από τους μύλους του καφέ, τα ρολόγια-κούκους με τους κούκους τους σκεπασμένους με φύκια και τα σκεπασμένα με πανοπλίες από μύδια μαύρα πιάνια, που άλλοτε παράσερναν τα νερά από τα ξύλινα σπίτια των παράκτιων συνοικιών και τα στοίβαζαν στα βάθη του Βοσπόρου. Και λοιπόν εγώ, μέσα από αυτά τα ακάνθινα συρματοπλέγματα, θα τρυπώσω κάποια μεσάνυχτα στην καινούργια αυτή κόλαση για να βρω μια μαύρη Κάντιλλακ.

Η μαύρη Κάντιλλακ, πριν από τριάντα χρόνια, τότε που ήμουν άπειρος δημοσιογράφος, ήταν το αυτοκίνητο κάποιου ληστή του Μπέγιογλου (δεν μου πάει η γλώσσα να τον αποκαλέσω «γκάνγκστερ»), που παρακολουθούσα τις περιπέτειές του και θαύμαζα τις δυο φωτογραφίες της Ιστανμπούλ που είχε στο καταγύγι του. Στην Ιστανμπούλ από ένα ταίρι αυτού του αυτοκινήτου είχαν τότε μόνο ο πλούσιος της εποχής, αφέντης των σιδηροδρόμων Νταγκντελέν και ο βασιλιάς των καπνών Μαρούφ. Ο ληστής μας, που εμείς οι δημοσιογράφοι τον είχαμε μυθοποιήσει κι είχαμε κάνει τις τελευταίες ώρες του παραμύθι που δημοσιεύαμε για μια εβδομάδα σε συνέχειες, κάποια μεσάνυχτα, όταν

στριμώχτηκε από την αστυνομία, μαζί με το κορίτσι του, σύμφωνα με μια εκδοχή υπό την επίδραση ναρκωτικών και, σύμφωνα με μια άλλη, σε έξαλλη κατάσταση, ξέροντας τι κάνει και σέρνοντας το άλογο του στον γκρεμό, πηδήσανε με την Κάντιλλακ από το ακρωτήριο Ακιντί στα μαύρα νερά του Βοσπόρου. Αυτή την Κάντιλλακ, που οι δύτες έψαχναν στα ρεύματα του βυθού και δεν μπόρεσαν να βρουν, και ύστερα από λίγο καιρό την ξέχασαν και οι δημοσιογράφοι και οι αναγνώστες, από τώρα εγώ ξέρω πού θα τη βρω.

Θα βρίσκεται εκεί, στα βάθη της καινούργιας κοιλάδας που παλιά λεγόταν «Βόσπορος», κάτω κάτω σ' ένα λασπωμένο γκρεμό, που θα τον σηματοδοτούν παπούτσια επτακοσίων χρονών, φωλιές για καβούρια τώρα πια, μπότες παράταιρες, κόκαλα από καμήλες και μπουκάλια με ερωτικά γράμματα απευθυνόμενα σε άγνωστες αγαπημένες, κάπου εκεί πίσω από τις σκεπασμένες με δάση από σφουγγάρια και μύδια πλαγιές, όπου θα гуαλίζου μαργαριτάρια, σκουλαρίκια, καπάκια από γκαζόζες και χρυσά βραχιόλια, λίγο παραπέρα από το στημένο στα γρήγορα, μέσα σ' ένα κουφάρι μαούνας, εργαστήριο ηρωίνης, στην αμμουδιά με τα στρείδια και τα μαλάκια που έχουν ποτιστεί με κουβάδες αίμα αλόγων και γαιδάρων σφαγμένων από τους παράνομους παραγωγούς σουτζουκιών.

Ψάχνοντας το αυτοκίνητο στη σιωπή, μέσα σ' αυτό το βρωμερό σκοτάδι, όπου θα έχω κατέβει ακούγοντας τα κλάξον των αυτοκινήτων στον ασφαλτόδρομο που άλλοτε λεγόταν «Ο Παραλιακός» και θα θυμίζει πια περισσότερο ορεινό δρόμο, θα συναντήσω σκελετούς δολοπλόκων του παλατιού, που θα είναι ακόμα διπλωμένοι στα δυο, όπως ήταν μέσα στα τσουβάλια όπου τους είχαν βάλει για να τους πνίξουν, και ορθόδοξων παπάδων, που θα κρατούν ακόμα σφιχτά σταυρούς και σκήπτρα και θα έχουν ακόμα πάνω τους βόλια όπλων και αλυσίδες στους αστραγάλους τους. Όταν δω να βγαίνει γαλαζωπός καπνός από το περισκόπιο του αγγλικού υποβρυχίου (το οποίο, επιχειρώντας να τορπιλίσει το πλοίο Γκιουλζεμάλ, που μετέφερε στρατιώτες από την αποβάθρα του Τοπχανέ στα Δαρδανέλλια, βυθίστηκε, καθώς ο έλικας του έμπλεξε σε δίχτυα ψαράδων και η πλήρη του προσέκρουσε σε

βράχους γεμάτους φύκια), θα καταλάβω πως πρόκειται για συμπατριώτες μας, που έχουν εγκατασταθεί άνετα στα κατασκευασμένα στα ναυπηγεία του Λίβερπουλ καινούργια σπιτικά τους, αφού πρώτα έβγαλαν από τη μέση τους σκελετούς των Εγγλέζων με τα ορθάνοιχτα από την ασφυξία στόματα, και πίνουν το βραδινό τους τσάι σε κινέζικες πορσελάνες, καθισμένοι στις βελούδινες πολυθρόνες των αξιωματικών. Μέσα στο σκοτάδι, λίγο πιο κάτω, θα βρίσκεται η σκουριασμένη άγκυρα κάποιου πολεμικού πλοίου, που ανήκε στον Κάιζερ Γουλιέλμο, και μια στολισμένη με μαργαριτοφόρα όστρακα οθόνη τηλεόρασης θα μου κλείνει το μάτι. Θα δω τα υπόλοιπα κάποιου κουρσεμένου γενοβέζικου θησαυρού, ένα κοντόκαννο κανόνι γεμάτο λάσπη, τα σκεπασμένα με μύδια ιερά και όσια κάποιων αφανισμένων και χαμένων κρατών και εθνών, τις σπασμένες λάμπες ενός χάλκινου φωτιστικού βυθισμένου ανάποδα. Καθώς θα κατεβαίνω ολοένα πιο κάτω, και θα περπατάω σε λάσπες και βράχια, θα βλέπω σκελετούς δούλων που, αλυσοδεμένοι πάνω στα κουπιά τους, κοίταζαν με υπομονή τ' αστέρια. Ίσως να μη δώσω σημασία στα κολιέ, τα γυαλιά και τις ομπρέλες, που θα κρέμονται από τα υδρόβια δέντρα, αλλά κάποια στιγμή θα κοιτάξω με προσοχή και φόβο τους Σταυροφόρους, καθισμένους με όλα τους τα όπλα, τις πανοπλίες και την εξάρτυση τους πάνω στους πεισματικά όρθιους ακόμα μεγαλύτερους σκελετούς αλόγων. Κι εκείνη τη στιγμή θα συνειδητοποιήσω με τρόπο πως με τα σκεπασμένα με μύδια σύμβολα και όπλα τους οι σκελετοί των Σταυροφόρων προστατεύουν τη Μαύρη Κάντιλλαχ που βρίσκεται δίπλα τους.

Σιγά σιγά, με σεβασμό και φόβο, σαν να παίρνω την άδεια από τους φρουρούς Σταυροφόρους δίπλα της, θα πλησιάσω τη μαύρη Κάντιλλαχ, που κάθε τόσο φωτίζεται ελάχιστα από το φωσφορίζον φως μιας άγνωστης πηγής. Θα δοκιμάσω τα χερούλια της πόρτας της, αλλά το σκεπασμένο από πάνω μέχρι κάτω με μύδια και αχινούς αυτοκίνητο δεν θα με αφήσει να μπω, τα σφηνωμένα και πρασινωπά παράθυρά του δεν θα κουνηθούν καθόλου από τη θέση τους. Και τότε, βγάζοντας από την τσέπη μου το πράσινο στυλό διαρκείας, θα ξύσω με μια άκρη του το στρώμα από τα φιστικόχρωμα φύκια που καλύπτει ένα από τα παράθυρα.

Τα μεσάνυχτα, όταν ανάψω ένα σπίρτο μέσα στο τρομακτικό και μαγικό σκοτάδι, στο μεταλλικό φως που θα βγαίνει από το γυαλιστερό ακόμα, όπως οι πανοπλίες των Σταυροφόρων, όμορφο τιμόνι, κι από τους φτιαγμένους από νίκελ μετρητές, δείκτες και ρολόγια του αυτοκινήτου, θα δω, στο μπροστινό κάθισμα, αγκαλιασμένους τους σκελετούς του ληστή και της αγαπημένης του, με τα βραχιόλια στα χέρια και τα δαχτυλίδια στα δάχτυλα, να φιλιούνται. Κι όχι μόνο τα κόκαλα στα πιγούνια τους θα έχουν χωθεί το ένα μέσα στο άλλο, αλλά και τα κρανία τους θα έχουν δεθεί μεταξύ τους σ' ένα αθάνατο φιλί.

Και τότε, χωρίς ν' ανάψω άλλο σπίρτο, καθώς θα επιστρέφω στα φώτα της πόλης, κι ενώ θα σκέφτομαι πως τις στιγμές της καταστροφής αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος για ν' αντιμετωπιστεί ο θάνατος, θα φωνάξω με σπαραγμό μια μακρινή αγαπημένη: Ψυχή μου, όμορφή μου, πικραμένη μου αγάπη, η εποχή της καταστροφής ήρθε, έλα κοντά μου από όπου κι αν είσαι, είτε από ένα γραφείο γεμάτο καπνούς, είτε από τη γεμάτη με κρεμμύδια κουζίνα ενός σπιτιού που μυρίζει πλυμένα ρούχα, είτε από ένα ακατάστατο γαλάζιο υπνοδωμάτιο, από όπου κι αν βρίσκεσαι, η ώρα έφθασε, έλα σε μένα. Ήρθε η ώρα να περιμένουμε το θάνατο μέσα στη σιωπή του μισοσκοτάδου ενός δωματίου με κλειστές κουρτίνες, αγκαλιασμένοι με όλη μας τη δύναμη, για να ξεχνάμε την τρομακτική καταστροφή που πλησιάζει.